

..לא ייאמן כי יסופר" בספר * ..המהפיכה האשכנזית" של מיכאל גרובמן * ספרות יהודית בלשון העברית * שותפתו של ש"י עגנון * אוצר הלשון

תרגום

דאל

מדי יום ראשון בערב מובא סיפורי הפתעה שלוויוני על מירקעי הטלוויזיה הישראלית ומתמם את הצופים בו מחדש. סידרת הטלוויזיה לא יאומן כי יסופר נפתחת בסופר רואלד דאל, המספר את הרקע האישי לעלילה.

בימים אלה ראה בתרגום לעברית קובץ סיפורי הפתעה של דאל, שעליהם מבוססת סידרת טלוויזיה זו. בקובץ זה ניתן למצוא את הטועם, סיפור על התערבות בין שני טעמי יינות, האחד מהמר על החילה שלו והשני על בתו, שהוקרן לא מכבר. סיפור אחר הוא שם לב, המספר על אודות העבודה המבוהר לאשתו עם שובו ממקום העבודה כי החליט להעדיף על פניה את אהובתו. האשה רוצחת אותו ברגל קפואה של כבש, ומיד מכניסה את כלי הרצח

* רואלד דאל — סיפורי הפתעה; עיב: רית; אטי דגני; הוצאת זמורה ביתן; 253 עמודים (כריכה קשה).

לכירה וצולה אותו. חבריו לעבודה של בעלה, אנשי המשטרה חוקרים מהפשים בבית את מכשירי הרצח, וכאשר הם מתי עיפיים מציעה להם האלמנה הטרייה לאכול מאותה רגל קפואה, שהפכה צלילה.

אחד הסיפורים המעוררים צמרמורת ביותר בקובץ זה הוא הסיפור האיש מן הדרום: מבוגר, לבוש בחליפה לבנה, מפתה צעיר להתערבות על כך שהמצית של הי צעיר לא יצית אש עשר פעמים רצופות. הסיפור הוא על מכונית קאדילק מצידו של המבוגר לעומת, האצבע הזאת הקטנה של היד השמאלית שלך? המתעבים עור לים לחדר בבית-מלון, והצעיר מתחיל אחרי שידו השמאלית נכבלה לשולחן, להצית, וכשהמבוגר עומד מעליו ובידו קופיץ. בהצתה השמינית נפתחת הדלת ולחדר נכנסת אשתו של המבוגר, חוטפת את הקופיץ מידי בעלה, ולאחר אתחנתה היא מספרת: "הוא כהיה מכנה ממש, שם בבית, במקום שאנחנו גרים, הוא הפי סיק כבר לקצץ ארבעים ושבע אצבעות מאנשים שונים, והפסיד אחת-עשרה טכני-נות... אין לו שום אושר. זה שלי... הוא מתעבר איתכם כאשר למעשה לא נשאר לו עוד שום דבר משלו והתעבה עליו... למעשה אני היא שזכיתי מאצו בכל, וזה

היה ממון. זה לקח זמן, הרבה זמן, והיתה זו עבודה קשה, אך לבסוף זכיתי בכל...". ודאל מסיים את הסיפור בהערה: "עד היום לא מש מנגד עיני מראה ידה; אצבע אחת היתה לה, ואצורה."

הסיפור יונחי תחתי מספר על זוג משוער מם, המזמין זוג אחר להתארח סופשבוע למישחק קלפים. המארחים מכניסים מבי שיר-האונה מתחת למיטת האורחים ומגלים את הטריק של אורחיהם בקלפים, ומחזי רים להם מנה אחת אפיים. הסיפור טוטו ימי הוא סיפורו של מהמר כפייתי, העולה על סיפון חוצת-אוקיאנוסים מפוארת, ומשי תתף בהגרלות הטוטו על מהירותה של הספינה. הוא מתרגם לא נכון את מזג האוויר ומניח את כל כספו על המהירות הלא נכונה. כאשר הבין כי הפסיד בתחרות, הוא יוצר קשר עם נוסעת זקנה וחרשה, כדי שיוכל לקפוץ מעל לסיפון האוניה הימיה, ולעכב את מהירות האוניה, ולזכות בכל מחיר בתחרות. אלא שהוקנה טנילית, וכאשר היא מודיעה שהמהמר קפץ, איש אינו מאמין לה. בעוד הוא טובע.

"בוקסלי הדוהר", הוא סיפורו של מבוגר, שאינו יכול להשתחרר מאימי-ילדותו בפנימייה הבריטית. אחרי 36 שנה בהם נהג לנסוע באותה קרון רכבת, מדי

יום ביומו לעבודתו, הוא פוגש בפוקסלי הדוהר, מי שענה אותו באותה פנימיה, ואחרי זיכרונות והגיגים למיניהם, מספר הקורבן לפוקסלי על פגישתם בילדותם, בתקווה להכפישו, בעוד שפוקסלי משיב למבוכתו: "אני פורטאסקו — נוסעלין פורטאסקו. איפון 1916". סיפור מחריד אחר הוא הסיפור עור, שבו מסופר על קבצן שהציר הנודע חיים פוסטון, צייר בנעוריו על עור גבו ציור קעקע. הקבצן מגיע לידיהם של סוחרי אמנות, החפצים בכל מחיר בעור גבו של הקבצן: "כמטבן, אתה לא תחלים לעולם. רק התמנה תי שארי. סופו של הסיפור: הריגתו של הקבצן ופשיטת עורו.

הסיפור צוואר מספר על בעל שרשרת עיתונים שאשתו רודה בו, בעוד הוא משקיע מכספו ביצירות אמנות מודרניים. לבסוף, כאשר האשה הרדנית דוחפת את ראשה לאחור מחזרי הפסלים המודרניים, נוקם הבעל בה וברודנותה באמצעות משור. הסיפור בעלת האכסניה הוא סיפור בלהות על בעלת אכסניה, הנוהגת להרדים את לקוחותיה ולשפר אותם. סיפור בלהות מחריד לא פחות הוא ויליאם ומרי, המספר על בעל שמת ממחלה המוריש לאשתו את כל רכושו, בתנאי שהיא תמסור את מוחו לידיו של מנתח מטורף, שיצמיד את המוח למכונת לב מלאכותי, ומאלץ אותה לחיות עם עינו וליבו. האשה מתעללת בעין בעלה, ועושה מולה את כל שהוא אסר עליה בחייו ובמותו.

בסיפור הדרן השמימה מסופר על הגב' פורטטר שכל חייה סבלה מ,פחד חולני מפני אהור לרכבת, למשום, לפשינה, ואפילו להתחלת ההצגה בתיאטרון...". בעלה היה מתעלל בה בשל כך, עד שלבסוף היא מותירה אותו, טרם נסיעתה לביקור אצל בתה, כלא במעלית שבדירתם, שם הוא גוסס ומת. סיפור גס מעט הוא מרת ביקטרי ומעיל הקולונל, שבו מסופר על אשת רופא שיניים שבגדה בבעלה עם קולונל, שכאשר מאס בה העניק לה במתנה מעיל פרווה. האשה בדרכה הביתה העביטה את המעיל בבית-עבוס. בלה פדה את מעיל המינק שהקולונל נתן לאשתו, נתן לה במקומו עור מצורע. בעוד את מעיל המינק מסר לפליגשו. המוכירה האסיסי טנטית שלו.

אחרון הסיפורי הרצח הוא אדוארד הכובש, בו מסופר על זוג מבוגר — הוא עובד בגינת ביתם הכפרי בעוד היא מנגנת על פסנתרה. האשה נתקלת בחתול מור, וצופה בתגובותיו לנגינתה מחליטה שהת' גלגלה בו נשמתו של המלחין פרנץ ליסט. כאשר הבעל חש כי דעת אשתו הולכת ונטרפת, הוא משליך את החתול למדורת העשבים שלו, דבר המביא את האשה לנעוץ בו את סכינה. סיפורי רואלד דאל הם מבריקים ופנטטיים, עמוסים בהומור מאקאברי שחור. זה סיגנון כתיבה שכמעט ואינו מוכר לקורא הישראלי, והבל. אלה סיפורים עשויים כהלכה, עם מסר קצר והנאה מרובה. חבל רק שתרגומו של אטי דגני אינו מוסר בעברית את הברק והחדות הלשוניים של דאל באנגלית. מסר קל ומומלץ מאוד לימי הקיץ החמים.

עיון
רטוש
בין מאות סיפורי ביקורת הסיפורת ור השירה העבריים שראויור בשנים האחר

ה.לויתן" הגזען וגלזר-תעסה הזידאנובית

בשבוע שעבר הצטרף גרובמן לנושא דגל אחר של "יצירת סיגנון לאומי כולל, התואם את רוח בניינה של ישראל החדשה...". קלמן כצנלסון, מחבר כתב הפלסטר הגזעני המחפיקה האשכנזי-נז"ת בסוף שנות ה-50, כצנלסון, ממנהיגי הנוצחה הרוויזיוניסטית, הטיף בסיפורו להחזרת בני עדות-המיזרח לארצות מוצאם, ולכינונה של מדינה אשכנזית יהודית-ישראלית.

מיכאל גרובמן אינו מאפיין דבר באמנות הישראלית. הוא עלה ארצה לפני כמה שנים מברית-המועצות, שבה צייר כל מיני דגים ובעלי-חיים, שנועדו להמחיש את המיסטיקה הפראבור-סלאבית. כאשר היגר גרובמן לישראל, שיחק כמה שנים את הגיבור המעונה התורן, והתהדר לציני כל בכמה מצוירותם של מרודי-הציור בברית-המועצות, שאותם הצליח להבריח למערב.

צייר-דאומן גרובמן ראספוטין הירושלמי

גרובמן, המריח את ריח הסנסציה בכל מקום שבו ניתן לאתרו, הציג בשבוע שעבר בתערוכה בבית-האמנים הירושלמי תמונה מיסטית, שבה כתב ברזית את הכותרת, "אשכנזים לאישוריי".

סגנית שר-החינוך מרים גלזר-תעסה, מי שמנתה את עצמה בשנה האחרונה כזידאנובית שילטונית, אשר מחפשת כל הזדמנות כדי לתקוף את יצירת אנשי-הרוח בישראל, קפצה על ציורו של גרובמן כפופון רוכב סוסי-מירוף על אתונו של בילעם. מיד טענה כי "חופש האצנות במקרה זה לא יכול להיות טיפון או נימק, לכתובת מסוג זה" ותבעה להסיר את הציור מכתלי בית-האמנים.

כך השיגו שניהם את מטרותיהם. גרובמן, הלוייתן הגזען הלאומן המיסטיקן, הי קרוב ברוחו וביצירתו ללאומנות הימין הישראלי יותר מכל אמן אחר, סיפק לזידא-נובית גלזר-תעסה עילה נוספת להגיע לכר-תרות, תוך שהוא מנצל קונסליקט מאוד לאימיסטי של החברה הישראלית, את קונ-סליקט העדות, שפוליטיקאים מסוגה של גלזר-תעסה הפכוהו לנשק בחירות מהר מעלה הראשונים.

הזיווג בין גרובמן, המזהם את כותלי האמנות הישראלית בשם קידומו למדורי החדשות של עיתוני-הצהררים, עם חברת הכנסת וסגנית שר-החינוך, שתרומתה היחידה לתרבות הישראלית הוא בקידומה לאותן כותרות, מעורר בחילה. איזה מילכוד של תרבות הליכוד רקחו להם שני אלה! מה להם ולחופש הביטוי האמנותי בארץ? מה להם ולתרבות הישראלית?

למרות זאת, מן הראוי להילחם על זכותו של גרובמן להיסת בצויריו ככל שתרצה נפשו, באותה מידה בה היה ראוי להילחם על זכותו של קלמן כצנלסון מחבר המחפיקה האשכנזית לפרסם את סיפורו. דמוקרטיה ותרבות חוקים אינם פוחדים לא ממיכאל כצנלסון, לא ממרים גרובמן ואפילו לא מקלמן גלזר-תעסה.

החוייה הישראלית

מיכאל גרובמן אינו מאפיין דבר באמנות הישראלית. הוא עלה ארצה לפני כמה שנים מברית-המועצות, שבה צייר כל מיני דגים ובעלי-חיים, שנועדו להמחיש את המיסטיקה הפראבור-סלאבית. כאשר היגר גרובמן לישראל, שיחק כמה שנים את הגיבור המעונה התורן, והתהדר לציני כל בכמה מצוירותם של מרודי-הציור בברית-המועצות, שאותם הצליח להבריח למערב.

בישראל העביר גרובמן את הדגים ובעלי- החיים המיסטיים הרוסיים שלו הסבה מיק-צועית, אל המיסטיקה היהודית, כפי שזו נראתה לו, למרות ידיעותיו הדלות בה. אלא שגרובמן, בדומה לטכנאי-אמנות אחרים הגדלים במישטר טוטליטארי, חש לאן נושבת רוח הלאומנות היהודית ב"ראל, וזיווגה עם המיסטיקה הרוסית שאותה מרה עם תמונותיו.

כעבור זמן לא רב זכה גרובמן בקרב ציירי ירושלים לכינוי "ראספוטין הירי-שלמי", בשל שיערו הארוך והפסוק במרכז וכוחו המאגי, שאותו הפעיל על כמה מידי-דיו הרוסיים, ביניהם אחד בשם שמואל אקרמן, שעיצב את אחד מסימלי המיס-טיקה הרוסית, בטרטוריה של רבי-סרן חדר בדומה-לבנון.

עד מהרה, החליט גרובמן שהגיעה העת בה עליו להנהיג קבוצת אמנים. מה עשה? שיכנע את האמן החוזר-בתשובה והלאומן (שממשלת הליכוד שיגרה אותו לפני כשנה כנספת תרבות לרומא) אברהם אופק, וביחד איתו ועם אקרמן הקים קבוצה אמנותית, העונה לשם לויתן. האני מאמין של קבוצת לויתן היה כמאמרו של אברהם אופק שאמר, "לכולנו יש ביפה פנימית,

בתוך דל... אנהנו כאמנים בצוירים המוסריים של עשרת הדיב-רות. הלא עליהם בנוייה הצוירולוגיה... לאימרי השפר של אופק הוסיף גרובמן משלו: "האמנות אינה לעצמה, אלא מדרגה בדרך אל האלוהים שבנפש האדם." את הלוייתנים מהמיסטיקה הרוסית, מפיצו את עבודותיו של גרובמן טרם עלייתו ארצה. הוא המיר בכותרת לקבוצתו בשם לויתן, תוך שהעתיק ממי שהעתיק את הסיפור על אותו בעל-חיים אשר על-פי האגדה משמש עורו סוכה לצדיקים בגיהנום וגם מאכל מטעמים. את הצהרת לויתן סיכמו שלושת החברים הלאומניים בקביעה, "היושענו המשותפת היא נפישון התחלת של יצירת סיגנון לאומי כולל, התואם את רוח בניינה של ישראל החדשה..."